



Kansainvälinen yleisötutkimus Lillehammerin olympiakisoista

Roel Puijk (ed.):
GLOBAL SPOTLIGHTS
ON LILLEHAMMER.

How the World viewed
Norway during the 1994
Winter Olympics.

Luton: University of Luton Press.
1997. 285 s.

Norjalaisen Roel Puijkin toimittama kirja Lillehammerin talviolympiakisoista käsittelee olympiakisojen uutisointia kahdeksassa maassa (Norja, USA, Englanti, Skotlanti, Ranska, Italia, Liettua, ja Hollanti) ja erityisesti Norjan imagoa näissä maissa.

Isäntämaan imagoon vaikuttavat Puijkin mukaan kisojen järjestelyjen onnistuminen, kisojen ilme, toimittajien välittämät kisajutut ja isäntämaan urheilijoiden menestys. Järjestelyjen onnistuminen on järjestäjien kannalta epäkiittollinen alue, koska huomio kiinnittyy järjestelyihin yleensä vain silloin, jos jokin asia ei toimi suunnitellusti. Kisojen ilme, design, välittyy esimerkiksi maskotien ja kisapaikkojen kautta. Jutuissa saattaa päällimmäiseksi kohota kisojen kannalta epäolennainen asia, joka kuitenkin leviää toimittajapiireissä kulovalkean tavoin. Esimerkiksi norjalaisjärjestäjät muistelivat ennen olympiakisoja kauhulla Oslon MM-hiihtojen 1982 uutisointia, jossa päiviteltiin keitettyjen kananmunien huikeita kisahintoja.

Urheilijoiden menestystä tai menestymättömyyttä selitetään monesti kansallisilla painotuksilla: esimerkiksi yhdistetyssä norjalaiset ovat perinteisesti menestyneet hyvin. Olympiakisojen yhteydessä kansallisuuskysymys on jo KOK:n sääntöjen valossa (Olympic Charter) problemaattinen. Toisaalta sanotaan, että urheilijat edustavat itseään, eivät maataan. Mutta toisaalta osanotto on mahdollista vain kansallisen olympiakomitean ja kansallisten urheilujärjestöjen valintajärjestelmät läpikäyneillä maittensa edustajilla. Urheilijat

pukeutuvat kansallisiin edustusasuihin, voittajalle soitetaan kansallishymni ja kolmen parhaan urheilijan kansalliset liput nostetaan saikoihin palkintojenjakotilaisuudessa. Olympiakisat ovat näin ollen voimakkaasti kansakuntia puhutteleva tapahtuma.

Media muokkaa olympiakisoista kuhunkin maahan hieman erilaisen paketin. Olympiakisojen aiheistoista rakentuu yleisölle aina hyviä tarinoita, jotka sisältävät konflikteja, dramaattista kehitystä konfliktin ratkaisuun, jännitystä puuttuvien tietojen vuoksi sekä mahdollisuuden osallistumiseen ja identifiikaatioon. Televisiolla on keskeinen rooli olympiakisoissa, koska television avulla olympiakisojen jännityksen kokeminen ja juhliminen siirtyvät televisioruudusta olohuoneisiin.

Global Spotlights on Lillehammer koostuu 11 luvusta, joista kirjan toimittaja Roel Puijk on itse kirjoittanut kolme, mukaanlukien avausluvun ja loppuyhteenvedon. Hän vastaa kirjan norjalaisnäkökulmasta, ja lisäksi hän on tuo kirjaan Joep Debejin kanssa hollantilaisnäkökulman. Lauren Danner kirjoittaa amerikkalaisen median näkökulmasta, Hugh O'Donnell ja Raymond Boyle kirjoittavat brittilehtien ja -television olympia uutisten pohjalta, Hugh O'Donnell kirjoittaa lisäksi skottilehtien välittämästä skottinäkökulmasta ja Nancy Morris, Raymond Boyle & Kay Weaver kirjoittavat olympiakisojen vaikutuksesta Norjan imagoon Britanniassa. Françoise Papa tarjoaa kirjassa ranskalais-, Mia Finrud Di Tota italialais- ja Vilija Gudoniene liettualaisnäkökulman.

Roel Puijk kirjoittaa itse Lillehammerin olympiakisojen ennakkojärjestelyistä ja kisojen hakemisesta, norjalaisen median olympiajutuista ja norjalaisten yleisestä mielipiteestä kisoja kohtaan. Nämä pohjatiedot antavat mielenkiintoisen kontekstin Lauren Dannerin amerikkalaisnäkökulmaan, johon liittyy mm. mielenkiintoinen, tosin pieni, etnografinen tutkimus olympiakisojen seuraamisesta kuudessa kotitaloudessa. Dannerin käsityksen mukaan CBS-yhtiön valinnan seurauksena Norja ja norjalaiset esitettiin amerikkalaisille ihmeen kauniina maana, jonka asukkaat ovat ystävällisiä, urheilullisia ja olympiakisoista inostuneita ihmisiä.

Etnografiseen tutkimukseen osallistuneet amerikkalaiset seuraivat olympiakisoja televisiosta kolmesta syystä. Ensinnäkin kyse on rituaalista. Toiseksi korkeatasoiset kilpailut ja suoritukset kiinnostavat. Kolmanneksi amerikkalaisia viehätti kansainvälinen goodwill, joka kisojen kautta välittyi. Vaikka tulosten yleistämisestä ei tässä yhteydessä voi puhua, voisi kuvitella että seuraavalla tuloksella olisi kantavuutta: Olympiakisoja seurataan television kautta, radiosta ja sanomalehdistä tarkastetaan pieniä yksityiskohtia, kuten tuloksia.

KOK:n saama kielteinen julkisuus Norjassa, erityisesti brittitoimittaja Andrew Jenningsin kohutun *The Lords of the Rings* -kirjan synnyttämä kohu, tulee Puijkin osuudessa hyvin esille. Puijk ei unohda mainita KOK:n puheenjohtajan Juan Antonio Samaranchin fasistitautaa, seikka jolla erityisesti Norjassa on poikkeuksellisen suuri merkitys historiallisten syiden vuoksi. Tästä kertoo esimerkiksi Verdens Ganging-mielipidetutkimuksesta kertovan jutun otsikko vuoden 1994 talvikisojen alla: "Samaranchista ei pidetä Norjassa."

Norjan kylmyys herätti huomiota

Norjan kylmyys herätti huomiota

Norjasta välittyi karkeasti viidenlaisia viestejä kansainvälisille urheiluyhteisöille. Norja esiteltiin kylmänä maana. Siellä asuu kuitenkin lämminhenkisiä ihmisiä. Rauhahan sanoma tuli myös jossain määrin esille mm. sen vuoksi, että Nobelin rauhanpalkinto jaetaan vuosittain Norjassa. Norjan puhdas luonto sai huomiota, samoin norjalaisten "vihreys" ja luonnon kunnioitus. Lisäksi kisajärjestelyjen onnistuminen korosti stereotyyppiä, jonka mukaan pohjoisessa asuu järjestyksen ihmisiä, mutta etelässä on vallalla "manjana"-mentaliteetti.

Toisaalta kirjan artikkeleista käy hyvin esille olympialähetyk-



sien erot eri maissa. Esimerkiksi Ranskassa ja Liettuassa isäntämaa Norja ei saanut juurikaan huomiota, uutisointi keskittyi niin selvästi itse urheilutapahtumiin.

Puijk löytää loppuyhteenvedossa olympialähetysten katsomisesta neljä erilaista perusmallia, jotka käytännössä vaihtelevat useinkin. Ensimmäinen malli korostaa kansallista identifioitumista. Maailma jaetaan ”meihin” ja ”muihin”.

Yleisen urheilumallin mukaan olympialähetystyksi seuraavat ovat kiinnostuneita itse huippu-urheilusta, siihen kuuluvista kauneudesta, voimasta ja kesätävydestä.

Kolmas malli tarjoaa mahdollisuuden katsella muita ihmisiä, maita ja kulttuureja. Tämä malli saa sijaa erityisesti palkintojenjakoseremonioiden aikana. Toisten katsomisella saattaa olla yhdistävä funktio — katsojat ymmärtävät kuuluvansa osaksi maapallon kokonaisuutta.

Neljännessä mallissa tarjoutuu mahdollisuus katsella ja tarkkailla itseämme. Tässä mallissa katsojat ottavat koko tapahtuman omakseen sillä tavalla kuin norjalaiset ottivat Lillehammerin kisat koko kansan tapahtumaksi.

Avajaiset KOK:n nuottien mukaan

Puijkin toimittamaa kirjaa tekee mieli verrata De Moraes Spán ja kumppaneiden Barcelonan 1992 kesäkiisoista tekemään tutkimukseen *Television in the Olympics* (1995). Kirjojen eroa kuvaa rinnastus, että Espanjassa totuttiin sotilasjuntan aikana yksipuolisiin totuuksiin (tässä tapauksessa olympiakiisoista), kun taas demokraattisessa Norjassa ymmärretään erilaisten näkökulmien, sanomisen vapauden, olevan rikkaus, ei rikka. Norjalaiskirja tekee mieli arvottaa espanjalaiskirjan edelle

huolimatta siitä, tai ehkä pikemminkin sen vuoksi, että Puijkin kirjassa eri maita koskevia laadullisia tutkimustuloksia ei ole, onneksi, taulukoitu. Espanjalaistutkimuksessa tällainen yhteismitallisuuden kahlitseva vaatimus näkyy. Vastaavasti laadullisen norjalaistutkimuksen rasitteeksi joku voi katsoa sen laadullisten tutkimusten yleisen ongelman, että tuloksia on vaikea verrata keskenään. Mutta toisaalta Puijkin kirjassa artikkelit ovatkin sitäkin mielenkiintoisem-

täiltä saamaansa valmista käsikirjoitusta. Lisäksi käsikirjoitusta lukiessaan hän tulkitsi avajaisten tapahtumia niin kuin avajaisten suunnittelijat toivoivat, ei niin kuin hänestä itsestään tai hänen maanmiehistään mahdollisesti tuntui.

Kurioositeettina mainitsen lopuksi Vilnan yliopiston viestintätieteiden laitoksen apulaisprofessorin Vilija Gudonieneen artikkelin. Apulaisprofessori esittelee mielestäni mielenkiintoisella ja viihteillä tavalla Liettuan median historiaa ja

kehitystä (vaikka tämä onkin kirjan varsinaisen teeman kannalta tarpeetonta rönsyilyä). Lukemiseni karahti kuitenkin siinä vaiheessa, kun Gudoniene kirjoittaa Liettuan itsenäistymisen yhteydessä taloudellisen riippumattomuuden mallina olleen aluksi Suomen tai Unkarin järjestelmät, mutta lopuksi esikuvaksi otettiin Ruotsin ja Norjan itsenäisyys. Ensireaktioni oli, että moinen epätarkkuus ja tietämättömyys vesittää luottamuksen kyseistä kirjoittajaa kohtaan. Mutta ehkä se sittenkin kertoo vain siitä mielikuvasta, jonka Neuvostoliiton media Suomesta



pia, antoisampia ja lukijaa palkitsevia. Artikkelit toimivat itsenäisinä tutkimuksina, mutta toimivat yhteisenä pakettinakin yhteismitallisuuden puuttumisesta huolimatta.

Espanjalaiskirjassa tuodaan mm. esiin kisajärjestäjien ja erityisesti kansainvälisen olympiakomitean (KOK) näkökanta tai toive, että esimerkiksi avajaisjuhlaillisuudet tulisi selostaa tiukasti järjestäjien antaman käsikirjoituksen mukaisesti. Lillehammer-kirjassa brittiläisen BBC:n lähetystyksiä analysoineet Hugh O'Donnell ja Raymond Boyle osoittavat osuvasti, millaisiin kummallisuuksiin tällainen voi johtaa. BBC:n urheilutoimittaja taikelteli lukiessaan ilmeisesti järjes-

kansalaisilleen rakensi: Ehkä Suomi oli tuossa diskurssissa osa itäistä blokkia, esimerkki siitä kuinka itäblokin maat voivat olla itse-näisiä ja menestyä taloudellisesti.

KALLE VIRTAPOHJA